

Jarayon

Bugun jamiyat zamonaviy talablarga javob beradigan mukammal tayyorgarlikka ega o'qituvchilarni tayyorlashni kun tartibiga qo'yimoqda. Biroq umumiy o'rta ta'lim maktablarida faoliyat olib borayotgan ayrim o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasi davr talabidan ortda qolayotgani tez-tez ko'zga tashlanmoqda. Bu vazifa pedagog-o'qituvchilarni tayyorlaydigan pedagogika oliy ta'lim muassasalariga katta mas'uliyat yuklaydi.

“Kelajak o'qituvchisi” qanday bo'lishi kerak?

Jumladan, Chirchiq davlat pedagogika universiteti professor-o'qituvchilari bu borada ibratli ishlarni amalga oshirishga kirishgani e'tiborga loyiq. Xususan, keng qamrovli ilmiy tadqiqot loyihasi sifatida “Pedagogik mahorat” laboratoriyasi tashkil etildi va mazkur laboratoriya ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot integratsiyasini ta'minlovchi zamonaviy pedagogik muhitni yaratadi. Interaktiv texnologiyalar, trening zonalari hamda art-pedagogika elementlari yordamida ta'lim faol, refleksiv va talaba markazli asosda tashkil etiladi.

Laboratoriyada:

- bo'lajak pedagoqlarda kasbiy kompetensiyalar (pedagogik, metodik, kommunikativ, raqamli va kreativ)ni shakllantiradi;
- kompetensiyaviy yondashuv asosida dars mashg'ulotlarini tashkil etish imkonini beradi;
- pedagogik diagnostika vositalari orqali talabalar bilimini shaffof baholash va individual rivojlanish trayektoriyasini aniqlashga xizmat qiladi;
- art-pedagogika orqali ijodiy tafakkur, emotsional intellekt va estetik madaniyatni rivojlantiradi. Natijada ta'lim sifati oshadi, bitiruvchilarning mehnat bozoriga moslashuvchanligi kuchayadi.

Laboratoriya integrativ yondashuv asosida tashkil etilib, nazariya va amaliyotning uzviyligini ta'minlaydi, shu bilan birga, ta'limda yangi standartlarni belgilaydi.

Pedagogik diagnostika zonasi ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini baholash, o'quv jarayonini monitoring qilish hamda natijalarni tahlil etishga xizmat qiladi. Bunda:

- samarali muloqot va o'zaro ta'sir qobiliyatini rivojlantirish;
- o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qilish va xulosalar chiqarish;
- innovatsion o'qitish metodlarini o'zlashtirish va tatbiq etish;
- faol va interaktiv o'qitish usullarini o'zlashtirish;
- onlayn platformalar va elektron kutubxonalardan samarali foydalanish;
- multimedia va dinamik o'quv kontentini yaratish ko'nikmalari hosil bo'ladi.

Art-pedagogika esa talabalarning ijodiy salohiyatini ochish, emotsional-psixologik holatini rivojlantirish hamda estetik didini shakllantirishga qaratilgan. San'at orqali ta'lim berish shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlab, ta'limning gumanistik mohiyatini kuchaytiradi.

“Kelajak o'qituvchisi” konsepsiyasi loyihasi doirasida “Neyropedagogika” yo'nalishi dasturi ishlab chiqilgan. Neyropedagogika – miya faoliyati, kognitiv jarayonlar, his-tuyg'ular va bilim o'zlashtirish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganuvchi pedagogik yo'nalish bo'lib, ta'limni individual va samarali tashkil etishni maqsad qiladi.

Kelajak o'qituvchisi nafaqat fanni biladigan, balki har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, va hissiy holatini hisobga olish orqali ta'limni individuallashtirishga qodir pedagogdir. Bu vazifani amalga oshirishda neyropedagogika markaziy o'rin tutadi. U bilimni miyaga qanday samarali yetkazish, xotira, diqqat, tafakkur va his-tuyg'ularni

qanday faollashtirish mumkinligini ilmiy asoslangan tarzda tushuntiradi. Shu bois, “Kelajak o'qituvchisi” konsepsiyasida neyropedagogik bilim va kompetensiyalar alohida strategik yo'nalish sifatida qaraladi. Mazkur dastur shu maqsadda ishlab chiqilmoqda.

Dasturning asosiy maqsadi kelajak o'qituvchisida neyropedagogik bilim va kompetensiyalarni shakllantirish orqali ta'lim jarayonini shaxsga mos, ilmiy asoslangan va samarali tashkil etishni ta'minlashdan iborat. Bu orqali talabalarda bilish, hissiy va ijtimoiy qobiliyatlarni uyg'un ravishda rivojlantirishga erishiladi.

Vazifalari:

- neyropedagogika fani va uning ta'lim amaliyotidagi ahamiyatini o'rgatish;
- bilish jarayonlari (xotira, diqqat, tafakkur, his-tuyg'u)ni faollashtiruvchi usullarni amaliyotga joriy etish;
- individuallashtirilgan va miyaga moslashgan ta'lim

muhitini yaratish ko'nikmasini shakllantirish;

- talabalarda neyropsixologik rivojlanishni baholash va kuzatish instrumentlaridan foydalanishni o'rgatish;
- vizual, verbal va kinestetik faollashtirish usullarini to'g'ri tanlash va qo'llash qobiliyatini shakllantirish;
- neyroassotsiatsiyalar, refleksiya, empatiya va motivatsiyani kuchaytirishga qaratilgan mashg'ulotlar ustida ishlash;
- neyropedagogikaga asoslangan dars senariylari, mashg'ulotlar va faoliyat turlarini loyihalash va baholashni o'rgatishdan iborat.

Neyropedagogik dastur ta'lim jarayonida inson miyasi va ruhiy-emotsional holatini hisobga olgan holda shaxsga moslashuvchan, samarali o'qitishni ta'minlaydigan quyidagi asosiy yo'nalishlar va komponentlar asosida quriladi:

a) Vizual-verbal faollashtirish. O'quv materialini yodda saqlash va tushunish jarayonini yengillashtiruvchi vizual (rasm, sxema, grafik) va verbal (so'z, ifoda, til) stimullar orqali miyani faollashtirish. Bu usul neyron aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi;

b) Xotirani faollashtirish. Qisqa va uzoq muddatli xotirani rivojlantirishga yo'naltirilgan mashqlar, mental xaritalar, assotsiatsiyali yodlash texnikalari. Bu bilimning mustahkam o'zlashtirilishiga zamin yaratadi;

d) Diqqatni markazlashtirish. O'quvchilarda diqqatni jamlash va uzoq vaqt saqlash ko'nikmasini shakllantirish uchun miyaga mos interaktiv mashqlar va tayyorgarlik jarayonlarini yo'lga qo'yish;

e) Hissiy intellekt. Emotsional sezuvchanlik, o'z his-tuyg'ularini idora qilish, boshqalar hissiyotini anglash va muloqotda empatiya namoyon etish qobiliyatini rivojlantirish;

f) Neyroassotsiatsiyalar. Yangi ma'lumotni oldingi bilimlar bilan uyg'unlashtirish orqali chuqur va uzoq muddatli bilimni shakllantirish. Bunda ramzlar, mazmunli ifoda va metaforalardan keng foydalaniladi;

g) Refleksiya va metakognitiv qobiliyatlar. O'quvchi o'zi qanday o'rganayotganini anglaydigan, bilish jarayonini nazorat qiluvchi ko'nikmalarni shakllantirish. Bu mustaqil o'rganish va shaxsiy samaradorlik poydevoridir;

h) Kognitiv va affektiv moslashuv. Dars jarayonida miyaning bilish qobiliyati (kognitiv), hissiy holati (affektiv) va muhit ta'siri o'rtasidagi munosabatni inobatga olib faoliyatni moslashtirish;

i) Integrativ mashg'ulotlar. Fanlararo bog'lanish, ijodiy va intermodal o'qitish usullari orqali miyaning turli sohalarini bir vaqtda faollashtirish.

Xulosa qilib aytish mumkinki, universitetda olib borilayotgan “Kelajak o'qituvchisi”ni tayyorlashda innovatsion tadqiqotlar, yangilikka intilish, ta'limni rivojlangan mamlakatlar erishgan yutuqlarga tenglashtirish, jamiyat taraqqiyoti uchun yuksak tayyorgarlik va iqtidorga ega professional pedagog kadrlar yetkazib berish professor-o'qituvchilarning kechiktirib bo'lmaydigan vazifasi hisoblanadi.

Rahmatilla MUSURMONOV,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
“Umumiy pedagogika” kafedrasida dotsenti,
pedagogika fanlari doktori (DSc)

“MADE IN Qanday qilib brendiga

Bugungi kunda “Made in Germany” degan yozuvlarni o'qib qolsangiz, ko'z oldingizga yuqori sifat, ishonchlilik va aniqlik keladi. Ammo dastlab bu atama butunlay boshqacha ma'noga ega ekanini bilarmidingiz?

“Made in Germany” – “Germaniyada ishlab chiqarilgan” iborasi 1887-yili Buyuk Britaniya paydo bo'lgan. Tovar belgilari to'g'risidagi qonun Britaniya o'z iste'molchilarini Germaniyadan import qilish haqida ogohlantirishi uchun mo'ljallangan edi. O'sha payti nemis tovarlari arzon va sifatsiz deb hisoblanardi. Yorliq bu mahsulotlar Angliyadan kelmaganligini va shuning uchun kamroq qiymatga ega ekanligini ko'rsatish uchun mo'ljallangan edi.

Nemis ishlab chiqaruvchilari bu yorliqni haqorat va obro'sizlik belgisi deb qabul qilishdi va bunga biroz vaqt o'tib yuqori sifat bilan javob berishdi. Ular ta'lim, texnologiya va sanoatni rivojlantirishga katta mablag' sarfladilar. Nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan birlashtirgan ikki tomonlama kasbiy ta'lim tizimini, ya'ni “Ausbildung”ni yo'lga qo'yidilar. Bu esa yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqara oladigan kuchli mutaxassislar va muhandislar yetishib chiqishiga olib keldi.

Yana bir muhim omil: fan va sanoat o'rtasidagi yaqin hamkorlik. Tadqiqot natijalari tezda ishlab chiqarishga joriy etildi. Germaniya, ayniqsa, mashinasozlik, kimyo, elektrotexnika va keyinchalik avtomobilsozlik kabi sohalarida yuqori darajadagi texnik tajribani rivojlantirdi.

Nemis tadbirkorlari “Made in Germany” “tamg'a”sidan oqilona foydalanib, uni sifatga sodiqlikning namoyishi sifatida qabul qilishdi. Texnologiya ta'minoti hamda puxta ishlab chiqarishga sarmoya kiritishdi. Shunday qilib, kichik ustaxonalar va uy loyihalari dunyoga mashhur kompaniyalar uchun boshlang'ich nuqtalarga aylandi.

Mashhur bir misol – “Adidas”ni olaylik. 1920-yillarda poyabzal tuzatuvchi Adolf Dassler Herzogenaurachdagi kichik uy ustaxonasida futbolchilar va yengil atletikachilar uchun sport poyabzallarini ishlab chiqara boshladi. U aniqlik, yengillik va qulaylikka katta e'tibor qaratdi. 1936-yili Berlindagi Olimpiya o'yinlarida amerikalik sprinter Jessi Owens uning poyabzalini kiyib to'rtta oltin medalni qo'lga kiritdi. O'sha kichik uy ustaxonasidan “Germaniyada ishlab chiqarilgan” va sifat bilan si-